

**Lärarytildningen
Examensarbete
Hösten 2004**

LÄROPLANEN I VARDAGEN

**En studie om pedagogers förhållningssätt till läroplanen och hur
detta förhållningssätt uttrycks i verksamheten**

**Handledare:
Kathe Ottosson**

**Författare:
Catrin Blixt Göransson
Annica Sjöholm**

LÄROPLANEN I VARDAGEN

En studie om pedagogers förhållningssätt till läroplanen och hur detta förhållningssätt uttrycks i verksamheten

Abstract

Denna studie syftar till att undersöka pedagogers förhållningssätt till läroplanen. Avsikten är att studera hur läroplanen omsätts och på vilket sätt den blir synlig i olika vardagshändelser.

Forskningsstrategin är kvalitativ och där har vi använt oss av intervjuer och observationer som datainsamlingsmetoder.

Eftersom vi hade det sociokulturella perspektivet på lärande som utgångspunkt i studien var det vissa begrepp som kom att ställas i fokus. Dessa var kommunikation, reflektion och samspel.

Av resultatet framkom att pedagogerna i intervjustudien ofta utgick från läroplanen ur ett sociokulturellt perspektiv när de planerade. Dock tolkade vi det som att de förmodligen inte var medvetna om perspektivets innebörd. När pedagogerna planerade hade de enligt resultatet inte alltid utgått från barns intressen, utan istället fokuserat på barns behov. Trots detta hörde och såg vi att pedagogerna var väl medvetna om läroplanens vikt. Våra slutsatser av detta är att pedagogers tankar och handlingar inte alltid stämmer överens med varandra.

Ämnesord: Förskolans styrdokument, kommunikation, reflektion, samspel och sociokulturellt.

Innehåll

1	Inledning.....	5
1.1	Bakgrund.....	5
1.2	Syfte.....	6
1.3	Problemformulering.....	6
1.4	Studiens upplägg.....	6
2	Litteraturgenomgång.....	7
2.1	Förskolans utveckling.....	7
2.1.1	Förskolan grundas.....	7
2.1.2	Socialpolitiken.....	8
2.1.3	Barnstugeutredningen.....	9
2.1.4	Från pedagogiskt program - till läroplanen för förskolan.....	10
2.2	Förskolans uppdrag och mål.....	11
2.3	Syn på lärande – likheter och olikheter.....	12
2.4	Lärande ur ett sociokulturellt perspektiv.....	13
2.5	Problemprecisering.....	16
2.6	Förklaring av begrepp.....	17
3	Metod.....	18
3.1	Datainsamlingsmetoder.....	18
3.1.1	Intervju.....	18
3.1.2	Observation.....	19
3.2	Forskarens roll.....	19
3.3	Urval.....	20
3.4	Kontaktfasen.....	20
3.5	Beskrivning av förskolan.....	20
3.6	Genomförandet av intervjuerna.....	21
3.7	Genomförandet av observationerna.....	22
3.8	Metoddiskussion.....	22
4	Redovisning och analys av resultat.....	23
4.1	Beskrivning av observationssituationer.....	23
4.2	Kommunikation.....	24
4.3	Reflektion.....	25
4.4	Samspel.....	27
4.5	Sammanfattande resultat och slutsatser.....	28
5	Diskussion.....	29
5.1	Läroplanen ur ett sociokulturellt perspektiv.....	29
5.2	Konsekvenser för den framtida yrkesrollen.....	33
6	Sammanfattning.....	36
7	Referenser.....	38
	Bilagor.....	39
	Bilaga 1 Lästips.....	39
	Bilaga 2 Intervjufrågor.....	40

---

1 Inledning

Våra erfarenheter bygger på 15 års arbete som barnskötare i barngrupper på olika förskolor. Där har vi kunnat iaktta pedagogers olika syn på hur man tolkar styrdokumentet, på vilket sätt de kan utgöra underlag för planeringen och arbetet i den egna verksamheten. Eftersom styrdokumentet ligger till grund för arbetet i förskolan, anser vi att det är av stor vikt att synliggöra läroplanen och hur den omsätts i förskolans vardag. Studien handlar således om barns lärande i relation till vad som uttrycks i styrdokumentet. Avsikten är att studera hur läroplanen omsätts och på vilket sätt den blir synlig i olika vardagshändelser. Läroplanen, som är förskolans uppdragsgivare, har för avsikt att uttrycka mål och riktlinjer för verksamheten. Däremot bestämmer inte läroplanen på vilket sätt målen ska nås, utan detta är en fråga för pedagogerna i förskolan. Därför anser vi att det är angeläget att lyfta fram hur pedagoger tänker och genomför sin planering.

1.1 Bakgrund

Vår definition av lärande visar en barnsyn där fokus ligger på den enskilda individens möjligheter och förutsättningar istället för brister, vilket Atterström (2000) också framhåller. Viktigt i sammanhanget är också samspelet mellan pedagogen och barnet genom dialog och reflektion. Denna barnsyn förankras sedan med en syn på lärande och kunskap, där man anser att barnet lär genom att vara aktiv och kunskapsökande; där pedagogen ska stödja och stimulera utifrån barnets intressen och erfarenheter. Genom samspelet av de fyra olika kunskapsformerna fakta – förståelse – färdighet och förtrogenhet, menar man att barnet erövrar ett lustfyllt lärande (Lpfö 98). Utifrån denna uppfattning studerar vi i vilka situationer barns lärandeprocess sker ur ett sociokulturellt perspektiv, det vill säga i interaktion med andra människor. Säljö (2000) menar att det mest centrala i barns lärandeprocess är kommunikation och samspel.

Forskningsstrategin är kvalitativ och där har vi använt oss av intervjuer och observationer som datainsamlingsmetoder. Vi väljer att studera, fokusera och göra avstamp på endast en förskola, vilken i denna studie får representera förskolans arbetssätt när det gäller läroplanen.

Studiens resultat kan naturligtvis inte applicera alla förskolor men vi anser dock att undersökningen kan åskådliggöra pedagogers arbete utifrån läroplanen på ett tydligt sätt.

Vår åsikt är att studien kan vara viktig för pedagoger och därmed utifrån en samhällsaspekt. Med detta menar vi att studien kan öppna upp för diskussioner kring vikten av läroplanen. Enligt läroplanen skall pedagoger ges möjlighet att reflektera, diskutera och planera för att kunna utföra sitt uppdrag (Lpfö 98). Hargreaves (1998) menar att för att detta ska bli möjligt i det postmoderna samhället krävs det att ledning och politiker inser att uppdraget blir svårt att genomföra under de nuvarande besparingskraven.

1.2 Syfte

Genom vår pågående lärareutbildning har vi fått ett nytänkande och en fördjupad syn på styrdokumentets betydelse, i detta fall förskolans verksamhet. Därför är vi intresserade av hur och på vilket sätt läroplanen syns i det vardagliga arbetet i förskolan. Vår syn på lärande bygger på att lärandet sker i samspel och i dialog med varandra där också det egna reflekterandet är väsentligt i sammanhanget. Utifrån detta är vi då nyfikna på att ta reda på hur verksamma pedagoger ser på lärande. Målet med studien är således att det ska leda till ett synliggörande av styrdokumentets betydelse i vardagen för pedagoger i förskolan.

1.3 Problemformulering

- Hur visar sig förskolans uppdrag i praktiken?

1.4 Studiens upplägg

I kapitel ett har vi i inledningen givit en bakgrund till studiens fokus samt en presentation av syfte och frågeställningar. Nästa kapitel behandlar förskolans utveckling, styrdokument samt aktuell forskning om barns lärande ur ett sociokulturellt perspektiv. I det tredje kapitlet gör vi en genomgång av metodologiska ställningstaganden samt en beskrivning av studiens genomförande. Därefter i kapitel fyra presenteras analys och resultat av materialet. I kapitel fem diskuterar vi några aspekter av studiens resultat. Avslutningsvis, i kapitel sex, görs en sammanfattning av hela studien.

---

2 Litteraturgenomgång

Studien inleds med en beskrivning av förskolans utveckling under drygt 200 års tid, för att kunna förstå de tankar som ligger till grund för den nu gällande läroplanen. Flera teoretiker har definierat sin syn på barns lärande och här kommer vi företrädesvis att visa Piaget samt Vygotskij's teorier om barns lärande. Utgångspunkten har framförallt varit Vygotskij's teorier. Vi tar i första hand fram två svenska forskare, Säljö och Pramling Samuelsson eftersom dessa har inspirerats främst av Vygotskij. Deras forskning har vi ställt i relation till förskolans läroplan och hur den uttrycker barns lärande.

2.1 Förskolans utveckling

Den svenska förskolan har under sin historiska framväxt ändrat både benämning och utformning. För att kunna förstå hur förskolan har utvecklats fram till idag vill vi ge en insikt i hur den pedagogiska verksamheten har påverkats av olika historiska traditioner, skeden och pedagogiska idéer.

2.1.1 Förskolan grundas

För den tidiga förskolepedagogiken i Sverige har förmodligen den tyske pedagogen Friedrich Fröbel (1782-1852) haft störst betydelse. Inspirerad av Pestalozzi (1746-1827) utvecklade Fröbel sin pedagogiska teori som låg till grund för de framväxande Kindergärten, framförallt inom den tyska kvinnliga borgarrörelsen. Frøbels teori byggde på synen om att utveckling sker utifrån barnets inre drift att vara aktiv och att söka erfarenhet i kombination med yttre stöd (SOU, 1997:157). Fröbel ansåg att förskolan skulle vara ett komplement till hemmet där leken, lärandet om naturen, odling av växter och hemmets fostran var av vikt för barnets utveckling (a.a.). Genom Fröbelrörelsen och den tyska borgliga kvinnorörelsen lades grunden för den kvinnliga pedagogiska utvecklingen av förskolan i Sverige. Där framhölls den hemlika miljön och vardagssysselsättningen som viktig och detta ledde till en utveckling av ett alternativt utbildningssystem där en praktikgrundad kunskap förespråkades (Pramling & Sheridan, 1999). Härmed förändrades kvinnornas utbildningsmöjligheter radikalt och medförde en utveckling samt ett pedagogiskt nytänkande kring lärande. Kombinationen av

samhällsförändrade behov och gällande pedagogiska teorier har gjort att begreppet ”barns utveckling och lärande” fått olika innebörd under förskolepedagogikens framväxt (a.a.).

Under mitten av 1800-talet och fram till början av 1900-talet skapades institutioner med Schrader-Breymann i spetsen där förskollärare skulle erbjuda moderlig omvårdnad i hemliknande miljö. Detta har varit det perspektiv som har klarat sig igenom alla förändringar som förskolan har gått igenom (SOU, 1997:157).

2.1.2 Socialpolitiken

Genom progressivismen och Dewey (1859-1952) kom en ny förskolepedagogik med ett vetenskapligt förhållningssätt att få fäste. Den progressiva pedagogiken fokuserar på barnet och barnets intresse och har sitt ursprung från pragmatismen där det etiska tänkandet och erfarenhetsbegreppet har en betydande roll.

Dewey ansåg att barnets tidiga verksamhetslust skulle tas tillvara och hans aktivitetspedagogik utgick från att barn lär genom sina handlingar och intressen med stöd av organiserad handledning. Individ, samhället och nyttan var det centrala i Deweys filosofi och det var genom utbildningen, som individen skulle få möjlighet till organiserade erfarenheter. Dessa nya tankar blev en del av det moderna samhället där den nya demokratiska människan kunde skapas genom utbildning (SOU, 1997:157). Inom den svenska förskolepedagogiken kom Ester Hermansson och Elsa Köhlers aktivitetspedagogik att få en betydande roll. De ansåg att ”...det fria skapandet och innehållet skulle hållas samman till helheter utifrån ett intressecentrum” (Pramling & Sheridan, 1999, s. 16) och denna process skulle dokumenteras och värderas.

Vidare, under 1930- och 1940- talet förändrades synen på socialpolitiken. Detta bidrog till att daghem och barnträdgårdar för första gången tilldelades statliga bidrag och socialstyrelsen blev samtidigt dessa verksamheters tillsyningsmyndighet. För förskolepedagogiken innebar denna period att grunden för fostran i demokratisk anda lades samtidigt som ett ökat intresse växte för de utvecklingspsykologiska teorier Gesell (1880-1961) utvecklade (a.a.). Gesell menade att barnets beteende berodde på hur barnets inre var utvecklat. Detta tolkade Pramling och Sheridan (1999) som att fostran skulle vara avvaktande och avsikten var att invänta barnets inre mognad och synliga tecken på barnets eget intresse att lära sig något.

2.1.3 Barnstugeutredningen

Genom barnstugeutredningen, som tillsattes 1968, upptogs åter igen den progressiva pedagogiken, barnet sätts i centrum och det vetenskapliga förhållningssättet ska ligga till grund för den pedagogiska verksamheten. Utredarna förkastade Gesells teorier om barns lärande och lät istället utredningen vila på Piagets och Erikssons teorier om detsamma. Ericsson ansåg att omgivningen hade en stark påverkan på barnets olika utvecklingsstadier. I och med detta ansågs också samhället ha ett stort ansvar för barnets personlighetsutveckling. För att barnet skall utveckla en trygg identitet är det viktigt att på sikt skapa en grundläggande tillit. Piagets teorier om hur barn tänker och utvecklas kan definieras som en jämviktsteori. Han menar att när barnet föds har inte de logiska tankestrukturerna hunnit utvecklas.

Dessa utvecklas så småningom i ständiga jämviktsförskjutningar som Piaget benämner assimilations- och accomodationsprocesser, som förutsätter ett samspel mellan organisationsmognad och miljöinflytelser.

(SOU, 1997:157. s. 19)

Genom barnstugeutredningen gjordes en grundlig undersökning av förskolans mål, organisation, innehåll och arbetssätt (a.a.). Förskolans mål kom att präglas av barnens likvärdiga rätt till att växa upp och utvecklas (Pramling & Sheridan, 1999).

I barnstugeutredningen fick det dialogpedagogiska arbetssättet stor uppmärksamhet. Men dialogpedagogiken beskrivs snarare som ett förhållningssätt där barnets jagutveckling, kommunikation och begreppsbildning skall stödjas. Den dialogpedagogiska modellen skulle enligt utredarna innebära en ömsesidig aktivitet mellan barn och vuxna, vilket skulle utgöra ett alternativ till skolans förmedlingspedagogik samt den utvecklingspsykologiska modellen som rådde i förskolan. Det centrala i dialogpedagogiken utgörs av tron på barnets egen förmåga, nyfikenhet och lust att lära. Därigenom synliggörs barnet och respekten för barnet. Omvårdnad och omsorg skulle förenas med det pedagogiska arbetet. Dialogpedagogiken blev svår att tolka för personalen på förskolorna, vilket i praktiken resulterade i en alltför passiv lärarroll (SOU, 1997:157).

I början av 1980- talet kom en motreaktion med ansvarspedagogisk och arbetspedagogisk inriktning. Här framhölls betydelsen av att barnen deltog i de vuxnas vardagliga arbete samt en medveten pedagogisk planering (Pramling & Sheridan, 1999).

2.1.4 Från pedagogiskt program - till läroplanen för förskolan

Ett pedagogiskt program för förskolan kom så småningom att utvecklas, närmare bestämt 1987. Programmet gällde som Allmänna råd och var uppbyggt i två delar. I del ett behandlades förskolans pedagogiska verksamhet och i del två behandlades kommunens ansvar för genomförandet. Det pedagogiska programmets målformuleringar utgick ifrån socialtjänstlagens grundvärderingar:

Förskolan bör sträva efter att i samarbete med föräldrarna ge varje barn bästa möjliga betingelser att rikt och mångsidigt utveckla sina känslö- och tankemässiga tillgångar.

Förskolan kan där igenom lägga grunden till att barnet utvecklas till en öppen, hänsynsfull människa med förmåga till inlevelse och samverkan med andra i stånd med att komma fram med egna omdömen och problemlösningar.

Förskolan bör hos barnet lägga grunden till en vilja att söka och använda kunskap för att förbättra såväl egna som andras levnadsvillkor.

(SOU, 1987:3, s.15)

Omvårdnad, omsorg, arbete, lek och inläring samt skapande verksamhet skulle utgöra utgångspunkten för den pedagogiska verksamheten. Innehållets uppdelning bestod av tre områden: natur, kultur och samhälle. Dessa delar skulle bland annat genom ett temainriktat arbetssätt naturligt praktiseras i verksamheten (SOU, 1987:3).

Det pedagogiska programmet ersattes 1998 av läroplanen för förskolan, Lpfö 98. I och med detta övergick också ansvaret från socialtjänstlagen till Skolverket, vilket innebar att tonvikten nu lades på barnet och inte på föräldrarnas behov av omsorg i lika stor omfattning som innan. Avsikten med att förskolan fick en läroplan var att den tillsammans med

utbildningssystemets två övriga läroplaner, Lpo 94 och Lpf 94, skulle stå för en gemensam syn på kunskap, utveckling och lärande (Lpfö 98).

Läroplanen utgör ett styrdokument som ger uttryck för vilka krav staten ställer på verksamheten samt vilka krav och förväntningar barn och föräldrar kan ha på förskolan. Däremot ges pedagogerna utifrån sin profession ansvaret för hur de skall uppnå målen (Lpfö 98).

2.2 Förskolans uppdrag och mål

Enligt läroplanen för förskolan (Lpfö 98) så menar man att för att uppnå förskolans uppdrag och strävansmål krävs en välutbildad personal. Det betonas att personalen skall planera, genomföra och utvärdera verksamheten. I läroplanen poängteras dessutom att förmågan att kunna kommunicera och samarbeta är nödvändig eftersom vårt samhälle är präglad av ett stort informationsflöde samt en snabb förändringstakt. Förskolan ska dessutom vara en social och kulturell miljö, som stimulerar barnen att utveckla sin sociala och kommunikativa kompetens. Här betonas att det är en förutsättning att arbetslaget för en aktiv och kontinuerlig diskussion om innebörden av kunskap och lärande för att främja lärandet. Därmed är det viktigt att personalen innehar en förmåga att förstå och samspela med alla barn på förskolan och där igenom få föräldrarnas förtroende så att barnets vistelse i förskolan blir positiv.

I läroplanen (a.a.) poängteras även vikten av att barns förmåga att iaktta och reflektera utvecklas. Det är också viktigt att ett medvetet bruk av leken och det lustfyllda lärandet ska prägla verksamheten, eftersom detta främjar barns utveckling och lärande. Förutom detta skall verksamheten baseras på barnens erfarenheter, intressen och vilja att söka kunskaper. Förskolans uppdrag är dessutom att barn ska ges möjlighet att söka och erövra kunskap genom lek och socialt samspel, men också att iaktta, samtala och reflektera. Lärandet ska alltså baseras såväl på samspelet mellan vuxna och barn som på att barnen lär av varandra, och barngruppen ska ses som en viktig del i lärandet. I förskolan skall barnen ges stöd i att utvecklas till lärande och skapande individer. De skall också få hjälp att känna tilltro till sin egen förmåga att tänka själva utifrån bl.a. språkliga och sinnliga aspekter. I läroplanen betonas även vikten av att det finns vuxna som stimulerar och vägleder barnen så att de kan öka sin kompetens och utveckla nya kunskaper genom egen aktivitet. Enligt läroplanen kan barns lärande bli mångsidigt och sammanhängande genom ett temainriktat arbetssätt. I läroplanen poängteras också att språk och lärande oskiljaktigt hänger ihop liksom språk och identitetsutvecklingen. Därför skall det i

förskolan läggas stor vikt vid att varje barns språkutveckling stimuleras. Dessutom skall barnets intresse för skriftspråket tas till vara och uppmuntras. Genom att skapa och kommunicera med hjälp av t.ex. sång och musik, dans och rörelse samt tal- och skriftspråk utgörs både innehåll och metod i strävan att främja barns utveckling och lärande. Enligt läroplanen skall förskolan sträva efter att varje barn:

- *utvecklar sin förmåga att lyssna, berätta, reflektera och ge uttryck för sina uppfattningar, (Lpfö 98 s.12)*
- *utvecklar ett rikt och nyanserat talspråk och sin förmåga att kommunicera med andra och att uttrycka tankar, (Lpfö 98, s.13)*
- *utvecklar sitt ord- och begreppsförråd och sin förmåga att leka med ord, sitt intresse för skriftspråk och för förståelsen av symboler samt deras kommunikativa funktioner, (a.a.)*
- *utvecklar sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed få möjlighet att påverka sin situation. (Lpfö 98 s.14)*

Utifrån ovanstående genomgång framkommer tydligt vikten av att man som pedagog, för sig själva ska kunna synliggöra det egna förhållningssättet till lärandet med utgångspunkt i kommunikation, reflektion och samspel.

2.3 Syn på lärande – likheter och olikheter

Jean Piaget (1896-1980) som var kognitivist, utgick ifrån att barnet följer olika utvecklingsstadier där den kognitiva utvecklingen sker stegvis. Med detta menade han att dessa utvecklingsstadier är oberoende av den kultur som barnet lever i. Han ansåg att barns tankar och reflektioner grundar sig i barnets tidigare erfarenheter och upplevelser som de har gjort med alla sina sinnen. Piaget's syn på hur barns tankeprocesser utvecklas i dialog och samspel med andra, var att den sociala interaktionen kan underlätta kognitiv utveckling. När barnet tar del av andras synvinklar, lär de sig att reflektera över sina egna ståndpunkter. Utifrån detta kan barn utveckla vidare tankeprocesser (Säljö, 2000). Dock tolkade Säljö Piaget's tankar som att den sociala interaktionen har en underordnad betydelse när det gäller barns kognitiva utveckling.

Flera forskare har studerat lärande ur ett sociokulturellt perspektiv. Men den främste är förmodligen Lev Vygotskij (1896-1934) som hävdade att barnets utveckling hänger samman med den miljö det växer upp i. Vikten med den sociala omgivningens interaktion är dock det centrala i hans teorier kring individens kognitiva utveckling (Carlgren, 1999). Han menade att det inte går att skilja barnets utveckling och lärande åt. Vygotskij betonade dessutom språkets betydelse för lärandet och när Vygotskij's teorier åter uppmärksammandes mot slutet av 1900-talet av Lave och Wenger, påvisade de att det är när man deltar i ett sammanhang, en kontext, som lärandet äger rum. Lärandet ses som situerat, vilket innebär att lärandet sker i olika situationer och på olika vis beroende på sociala och kulturella förutsättningar (a.a.). Därför kallas Vygotskij's teori också för situationistisk. Den syn på lärande som Vygotskij främst förknippas med baseras på samspelet mellan människor och när det gäller att införliva ny kunskap är imitation och kommunikation det centrala. I interaktionen mellan människor utmanas tankarna och barnet erfar andras uppfattningar, vilket i sin tur utvecklar nya kunskaper. Vygotskij ansåg vidare att barn som vägleds av vuxna eller andra barn som är mer kunniga inom ett specifikt ämne, utvecklas bättre än vad de skulle ha gjort ensamma (Pramling & Sheridan, 1999). Detta framhäver också Williams m.fl. (2000) när de tolkar Vygotskij's huvudtes som att barn lär bättre tillsammans med de barn som kan mer inom det aktuella området. Vygotskij menade med detta att socialt samspel absolut är den viktigaste drivkraften i barns utveckling (a.a.).

I Piaget och Vygotskij's teorier menar Carlgren (1999) att man kan se flera gemensamma uppfattningar när det gäller barns lärande i ett sociokulturellt perspektiv. Bland annat hävdade båda att barn lär i en social interaktion. Dock skiljer sig betydelsen av det sociala samspelet åt. Vygotskij ansåg att barn utvecklas av att bli utmanade, medan Piaget menade att omgivningen har en underordnad roll för barns kognitiva utveckling. Han ansåg att barnet inte kan tillgodogöra sig kunskap som ligger på en högre nivå än det utvecklingsstadium som barnet befinner sig i just då. Man kan med andra ord säga att Piaget fokuserade på individuell kunskap, medan Vygotskij studerade det sociala lärandet (a.a.).

2.4 Lärande ur ett sociokulturellt perspektiv

Synen på lärande och skolans kommunikativa traditioner befinner sig idag i en brytningstid. I informationssamhället eller kunskapsamhället är lärande idag frågor som är mer centrala än någonsin (Säljö, 2000). Av Vygotskij har i sin tur bland annat Säljö inspirerats och

vidareutvecklat hans tankar utifrån ett sociokulturellt perspektiv. Säljö förklarar begreppet sociokulturell som ett samspel och kommunikation mellan människor i en kultur. Det som utmärker det sociokulturella perspektivet är att synen på människan utgår från att hon både är biologisk och sociokulturell. Det är en vidareutveckling av det kulturhistoriska perspektivet. Säljö beskriver lärandet som att ta med sig erfarenheter från sociala situationer, som sedan används i en framtida situation. Han säger att lärandet är beroende av vilka kulturella omständigheter människan lever i.

Med kultur menar Säljö de idéer, värderingar, kunskaper och andra resurser som vi skapar genom interaktion med vår omvärld. I kulturen ingår också alla fysiska och intellektuella redskap som vi omger oss av, så kallade artefakter, vilka hela vår vardag är fylld av. Med hjälp av dessa intellektuella redskap som till exempel algoritmer, modeller och instruktioner kan vi strukturera och lösa problem och därmed agera i sociala situationer. Med andra ord kan en människa förbigå sin fysiska kapacitet genom att bygga artefakter som kan lösa ett uppstått problem. Säljö talar också om mediering och beskriver ordet som ett tankeredskap som signalerar olika möjligheter och mening för människor i olika situationer. Mediering är alltså ett sätt att associera till artefaktens funktion och möjligheter.

Kulturen är ständigt föränderlig och därför handlar lärandet till stor del om hur man tar till sig, förhåller sig till dessa redskap och förmår att använda dem. Detta benämner Säljö (a.a.) med ett annat ord, approprierar. Här påstår barndompsykologen Sommer (1997) att barnets utveckling av användbara, konkreta färdigheter och kompetenser har sitt ursprung i dess aktiva deltagande i den sociala samvaron inom speciella kulturella nischer, exempelvis familjen och förskolan. Säljö (2000) menar dessutom att vi tar in kunskap från omvärlden och anpassar till vårt eget kunnande. Liknande åsikter har Pramling och Sheridan (1999) när de hävdar att kunskap kan förstås som en process som förutsätter en aktiv interaktion med andra människor och fenomenen i omgivningen. Vidare påstår de att barn utvecklar kunskaper genom att umgås med andra människor, genom att samtala, leka, skapa, utforska, experimentera, iakttä, lyssna, jämföra och reflektera. Skolverket menar:

Ett ömsesidigt samtal är en demokratisk process som innebär att t.ex. barnen och personalen talar och lyssnar till varandra, tar till sig argument och att de försöker resonera sig fram till en gemensam förståelse och lösning. Genom samtal kan förståelse för de egna och andras uppfattning utvecklas. Huvudsaken är inte att alla kommer överens, utan att skälen bakom åsikterna synliggörs så att de som deltar i diskussionen förstår vad de andra menar när de säger något.

(Skolverket, 2000, s. 14)

Här är Doverborg och Pramling (2000) inne på samma spår när de hävdar att barn bygger upp sitt sätt att tänka utifrån sina erfarenheter. De anser dessutom att förståelse handlar om att relatera och koppla något till något annat och att jämföra och uppfatta samband genom likheter och olikheter. Även Williams m.fl. (2000) instämmer och understryker att om vi vill att världen både skall bevaras och utvecklas förutsätter det att barn lär och utvecklas tillsammans. De diskuterar gruppens betydelse och uttrycker på följande sätt:

Starka, självständiga individer är viktiga, men utan individens förmåga att ta andras perspektiv och samverka med andra går civilisationen under. I detta perspektiv blir barns samlärande en av utbildningsväsendets mest centrala frågor.

(a.a., s. 211)

Säljö (2000) poängterar vidare att lärandet inte är något som sker i specifika miljöer, utan är ett resultat av all mänsklig verksamhet, och kan inte på något vis enbart kopplas till bestämda arrangemang som skola och undervisning. Kunskap är istället en resurs och något man använder i sitt handlande i vardagen för att lösa problem, hantera kommunikativa och praktiska situationer vid behov. Med detta menar han att kunskaper sett ur ett sociokulturellt perspektiv inte är något som finns lagrat och färdigpackat i ett förråd. Han diskuterar vidare att den absolut viktigaste mänskliga läromiljön alltid har varit, och kommer alltid att vara, den vardagliga interaktionen och det naturliga samtalet. Språket och kommunikationen är den viktigaste delen i lärandet. Det är genom kommunikation som individen blir delaktig i

kunskaper och färdigheter samt att människor lever på kunskaper som de lånat från andra och tar till sina egna. (a.a.)

Emilsson menar att välja perspektiv handlar om att reflektera över pedagogikens tre fundamentala aspekter; människosyn, barnsyn samt samhällssyn. Det är det som styr valet av perspektiv och förhållningssätt till den pedagogiska praktiken. Hon anser även att eftersom perspektivet på barns lärande bildar en helhet genom både kommunikation/dialog och samspel med andra samt med omgivande miljö framträder här det sociokulturella perspektivet (Johansson & Pramling, 2003). I lärsituationen behövs en kommunikation som innefattar dialogen, reflektionen och iakttagelsen, som kan hjälpa oss att förstå barnens uttalanden och handlingar, menar Johansson och Pramling (a.a.). De uttrycker vikten av kommunikation i barns lärande när de hävdar att den dagliga dialogen mellan barn måste ges en djupare betydelse än att enbart kallas för ”prat”. De menar att det är utifrån dessa samtal som pedagoger skapar möjligheter för barnen att tillsammans med andra fördjupa sig och få en förståelse för naturvetenskapliga frågor (a.a.).

2.5 Problemprecisering

När vi har studerat barns lärande både med utgångspunkt från förskolans styrdokument och utifrån ett sociokulturellt perspektiv, har specifika frågor växt fram som en naturlig följd i arbetet. Det är också vissa begrepp som har blivit mer synliga och väsentliga utifrån både barns och pedagogers lärande i olika sammanhang. Begrepp såsom kommunikation, reflektion och samspel kommer därför att vara centrala vid analys och diskussion av resultat. Nedanstående frågor kommer att besvaras med hjälp av intervjuer och observationer av pedagoger.

- Vad är det som styr pedagogen i planeringen?
- Vad är det som styr pedagogen i arbetet tillsammans med barnen?

Resultaten av frågorna ställs sedan i relation till studiens övergripande fråga:

- Hur visar sig förskolans uppdrag i praktiken?

2.6 Förklaring av begrepp

I studien används vissa centrala begrepp som vi anser att vi bör definiera. Det första begreppet är kommunikation, vilket vi anser representerar mötet mellan människor. Detta möte handlar om kontakt genom tankar och dialoger i barns och pedagogers lärande.

Det andra begreppet är reflektion, vilket vi i detta sammanhang definierar som pedagogers eftertanke både kring barns läroprocess och sin egen. Dessutom handlar det om barns tankar och hur de kopplar samman sina egna erfarenheter med andras åsikter och därmed gör det till sitt eget lärande.

Det tredje begreppet, samspel definierar vi som ett samarbete mellan människor, som i sin tur utvecklar ett lärande.

---

3 Metod

Avsikten med vår studie var att jämföra det pedagoger säger att de gör med hur de gör. Då utgjorde den kvalitativa forskningen ett naturligt val. Intresset var att undersöka betydelsen för de sätt människor förstår saker på samt deras beteendemönster. Därför är vi benägna att hålla med Denscombe, som anser att denna forskning är särskilt lämpad eftersom den producerar djupgående och detaljerade data, där den redovisas genom ord och beskrivning i analysen (2000).

3.1 Datainsamlingsmetoder

Vårt tillvägagångssätt i studien har varit intervjuer med pedagoger samt observationer med barn och pedagoger.

3.1.1 Intervju

Anledningen till valet av intervjuer som undersökningsmetod var att det enligt Patel och Davidson (1994) är ett vedertaget sätt att samla information som bygger på frågor. Detta stärker dessutom Kvale (1997) eftersom han anser att intervjun är ett outhärligt redskap inom den kvalitativa forskningen. Kvale (a.a) menar också att forskningsintervjun är en specifik form av mänskligt samspel som inte är så anonymt och neutralt som när en intervjuperson svarar på en enkät. Den är heller inte så personlig och känslomässig som i en terapeutisk intervju. Dessutom är intervjumetoden bra att kombinera med andra metoder, vilket vi har för avsikt att göra genom observationsmetoden (Denscombe, 2000). För att intervjun skulle passa vår studie valde vi den så kallade semistrukturerade intervjun. Detta val grundade vi på att vi ansåg det vara relevant för studien att ställa samma frågor, men ändå låta de intervjuade föra fram sina synpunkter så utförligt som möjligt med egna ord. Denna typ av intervju är enligt Denscombe (a.a) passande om man vill att den intervjuade skall kunna ge öppna svar där de får möjlighet att själva bestämma hur utförligt och utvecklande de vill svara. Innan de bandinspelade intervjuerna skulle genomföras, kontrollerades att allt fungerade och att bandspelaren inte stod i blickfånget för de intervjuade, vilket är viktigt för en avslappnad och lyckad intervju. Fördelen med ljudupptagningar är att det sker en exakt registrering av vad som sägs i intervjun och att det enkelt kan kontrolleras av andra forskare

(a.a). Nackdelen är däremot att bandspelaren oftast påverkar den intervjuade till att prata något mindre spontant och det tar dessutom lång tid att skriva ut intervjuerna (Patel & Davidsson 1994). För att kunna titta på hur intervjuvaren stämde överens med deras handlingar, observerade vi också pedagogerna och barnen i slumpmässigt valda vardagssituationer.

3.1.2 Observation

Enligt Patel och Davidson (1994) är observationsmetoden främst användbar när det gäller att samla information i naturliga sammanhang som berör beteenden och skeenden i samma stund som de inträffar. I begreppet beteende lägger dessa forskare, förutom fysiska handlingar även språkliga yttranden, relationer mellan personer, känslouttryck och likartat. En annan fördel med observationsmetoden, menar Denscombe (2000) är att observationer oftast utgör ett bra komplement till den information som samlats in genom andra tekniker. Patel och Davidson (1994) tar också upp att observationsmetoden är förhållandevis oberoende av personers villighet att lämna information. De menar även att denna form av aktivitet och samarbete är mindre krävande för de medverkande personerna än andra tekniker. Därmed är det lättare att få personer att delta vid datainsamling genom observation. Nackdelarna med observationsmetoden är att den oftast anses vara tidskrävande. Patel och Davidson (a.a.) anser också att det kan vara svårt att veta om de beteenden som observeras är lämpliga för sammanhanget. Dessutom anser de att man även måste räkna med att det kan inträffa oförutsedda händelser som i sämsta fall kan resultera i att observerandet måste avbrytas.

3.2 Forskarens roll

Forskningsaktiviteten är sammanflätat med våra identiteter, värderingar och övertygelser och spelar en viss roll i den kvalitativa dataanalysen. Dock förutsätts ett öppet sinne och en tillräcklig kontroll över normala attityder, för att göra undersökningen opartisk (Denscombe, 2000). Vår roll som forskare var att ingripa så lite som möjligt och låta de intervjuade utveckla sina idéer och fullfölja sina tankegångar. Genom att forskaren gömmer sitt "jag" bakom en fasad av hjärtlighet och lyhördhet är det lättare att förhålla sig passiv och neutral (Patel & Davidson, 1994). Eftersom vi är lärarstuderande barnskötare och har arbetat på förskolor och skolor i flera år, har vi naturligtvis en viss erfarenhet och kunskap i ämnet. Detta anser vi vara positivt och menar att vår bakgrund ger stöd och fördelar i studien, eftersom vi redan har en insikt och förståelse i ämnet.

3.3 Urval

Inför studien gjorde vi tre urval: val av förskola, val av pedagoger att intervjua samt val av situationer att observera.

Val av förskola skedde slumpmässigt men vi valde dock att inte genomföra studien på någon av förskolorna i den kommun som vi arbetar, eftersom vi inte skulle ha någon relation eller några förutfattade meningar av pedagogerna på förskolan.

Valet av pedagoger koncentrerades på förskollärarna på två syskonavdelningar, för att se om pedagogerna hade samma syn eller om den kunde te sig olika. Detta intresserade oss eftersom vi utbildar oss till lärare i förskolan.

När val av observationssituationer gjordes, riktade vi vår uppmärksamhet mot vardagliga situationer, där både pedagoger och barn deltog. Situationerna valdes dock slumpmässigt, eftersom vi genom detta ville se hur läroplanen kunde te sig i praktiken.

3.4 Kontaktfasen

Vi valde att besöka förskolan för att få möjlighet att presentera oss. Då berättade vi om vårt examensarbete och frågade enskilt alla pedagoger om de var intresserade av att besvara två intervjufrågor som skulle ske med bandinspelning. Dessutom frågade vi om det var möjligt att få observera vardagliga situationer med barnen, där var och en av de intervjuade sattes i fokus. Pedagogerna ansåg att det gick bra att vi intervjuade och observerade dem.

Även om det inte var det enskilda barnet som stod i fokus valde vi att ta kontakt med barnens föräldrar för att redogöra för vårt arbete. De fick fylla i en blankett där de gav sitt medgivande för observation av deras barn för vår studie. Innan vi började observera, träffade vi barnen och pratade om varför vi var där.

3.5 Beskrivning av förskolan

För att läsaren ska få en inblick i förskolans rutiner, skildras en kort beskrivning av de planerade aktiviteterna i barngrupperna. Planeringstillfällena visas och slutligen redogörs kort om barngrupperna samt om förskolans fysiska läge. Vi kommer inte att redogöra för någon

närmre beskrivning av förskolan och pedagogerna, eftersom vi vill värna om den enskilda individens anonymitet.

På förskolan pågick en LIP-tänkande metod. LIP är uttryck för Lösningssinriktad pedagogik och innebär att man ska lyfta fram situationer för barnet som det kan fungera i. Ser man en fungerande situation är det denna man ska fokusera på och se möjligheterna kring. Metoden handlar om pedagogernas förhållningssätt gentemot barnen och om att se möjligheter istället för brister.

Förmiddagarna innehöll planerade aktiviteter, såsom 5-årsgrupp, lek & rörelse, temaarbete, utförmiddag i skogen och samlingar. Eftermiddagarna disponerades framförallt till fri lek. Man planerade på sin enskilda planering, som innebar två och en halv timme i veckan. Gemensam avdelningsplanering hölls var tredje vecka under tre timmar, då barnen tillbringade tiden på de två övriga avdelningarna. Barngrupperna bestod av barn i åldern två till fem år och antalet i grupperna var ca 18. På varje avdelning arbetade tre pedagoger. Förskolan innehöll tre avdelningar och låg i en liten by strax utanför en större tätort.

3.6 Genomförandet av intervjuerna

De intervjuade delgavs intervjufrågorna en vecka innan, för att ha möjlighet att fundera på vad och hur de ville framföra sina åsikter kring frågorna. För att få de intervjuade att öppna sig utan att påverka deras svar intog vi en lyssnande roll där vi försökte vara lyhörda och visa vårt intresse. Intervjuerna ägde alla rum under olika dagar i ett avskilt arbetsrum där vi höll oss till de bestämda intervjufrågorna (se bilaga), detta för att undvika ledande frågor. Innan de bandinspelade intervjuerna skulle genomföras kollades att allt fungerade och att den inte stod i blickfånget för de intervjuade. Varje tillfälle tog ca 45 minuter. Vi bestämde oss för att göra två intervjuer var, men eftersom en av pedagogerna var sjuk vid tillfället, blev det endast tre intervjuer. På grund av tidsbrist fanns det inte möjlighet till att återuppta intervjutillfället. Vi ansåg dock att materialet skulle vara tillräckligt för vår studie.

Då intervjuerna skulle kategoriseras användes tre olika färger av överstrykningspennor, för att på ett tydligt och enkelt sätt kunna markera vilket svar som hörde ihop med rätt fråga och detta upplevdes översiktligt.

3.7 Genomförandet av observationerna

Eftersom vi befann oss på förskolan i studiens syfte, höll vi oss lite vid sidan av för att inte ses som ”extrafröknar”. Vi valde att observera samma pedagoger som vi tidigare hade intervjuat och dessa observationer skedde vid olika tillfällen. Till hjälp använde vi oss av papper och penna för att diskret och snabbt kunna observera olika händelser utan att distrahera pedagoger och barn med att plocka upp en videokamera.

3.8 Metoddiskussion

Utgångspunkten i studien var att genom pedagogers tankar och handlingar ta reda på hur läroplanen visar sig i praktiken. Vi anser att det är viktigt att ha kunskaper om styrdokumentet och om hur detta kan omsättas i verksamheten. För att kunna utföra en så trovärdig och tillförlitlig studie som möjligt har det varit viktigt för oss att ha ett öppet sinne under studiens gång. Patel och Davidson hävdar angående validiteten:

Att veta vad vi undersöker handlar om överensstämmelsen mellan vad vi säger att vi ska undersöka och vad vi faktiskt undersöker. När vi gör undersökningar om människor rör det oftast inställningar, upplevelser, kunskap och liknande. Allt detta är abstrakta fenomen, dvs. de är inte påtagliga i samma bemärkelse som t ex. vikt eller längd. I och med att fenomen är abstrakta, kan vi inte heller ta fram dem och titta på dem för att på så sätt bestämma oss för vad de är.
(1994, s. 85)

Reliabiliteten handlar om undersökningens tillförlitlighet angående att samla sanna fakta. När vi inte kan mäta resultatet, får vi försäkra oss om att undersökningen är tillförlitlig på andra sätt. Om intervjuer eller observationer används, blir tillförlitligheten beroende av forskarens förmåga att intervjua samt observera (a.a.). Genom dessa urval kan vi inte säga att det till fullo kan generaliseras med vilken förskola och vilka pedagoger som helst, men det går dock inte heller att påstå att det inte kan fungera på liknade sätt på en annan svensk förskola. Man skulle däremot inte kunna göra om undersökningen och få samma resultat, eftersom studien bygger på personers egna uppfattningar.

---

4 Redovisning och analys av resultat

I detta avsnitt redovisas vad pedagogerna säger att de gör, kontra vad vi ser att de gör i praktiken genom observationerna. Samtliga personer i arbetslaget nämns som pedagoger: Vid redogörelserna för intervjuerna nämns pedagogerna som 1, 2 och 3, för att läsarna på ett enklare sätt ska kunna skilja på personerna. Eftersom studien som utgångspunkt har ett sociokulturellt perspektiv på lärande var det vissa begrepp som stod i fokus, nämligen kommunikation, reflektion och samspel. Med dessa som bas har vi sedan tittat på insamlat material ur ett sådant perspektiv.

Vi har valt att jämföra det vi har observerat med det som kommit fram i intervjuerna med avseende på vad som styr pedagogens planering samt i arbetet tillsammans med barnen. Vi redovisar resultaten med utgångspunkt från vår problemprecisering.

4.1 Beskrivning av observationssituationer

Pedagog 1 höll i en lek och rörelsesituation i lekhallen och denna gick ut på att barnen skulle leka med bollar på olika vis. Genom detta skulle de öva sin öga - och handkoordination, för att det i sin tur skulle främja barnens framtida läs - och skrivinlärning.

I den andra pedagogens lärandesituation satt barn och pedagoger i en samling och målet var att barnen skulle få ett begrepp om hösten genom att uppleva årstidens rotfrukter.

Observationen med pedagog 3 skedde i ”havet - rummet”. I detta rum hade barnen tillsammans med pedagogerna målat ett hav med sandstrand på ett papper som täckte större delen av väggen. Alla barn hade tagit med sig sand från någon strand som de hade besökt under sommaren. På bilden fanns redan fiskar, båtar, solstolar, parasoll och en sol som barnen hade gjort. Temat var havet och under denna samling skulle pedagogen introducera en ny sång.

4.2 Kommunikation

Med dessa frågor som utgångspunkt inriktar vi oss på begreppet kommunikation.

- Vad är det som styr pedagogen i planeringen?
- Vad är det som styr pedagogen i arbetet tillsammans med barnen?

I intervjun berättade pedagog 1 att när verksamheten planerades utgick hon bland annat ifrån spontana önskningsfrågor från barnen. Genom observationen visades denna kommunikation mellan pedagogen och barnen när barnen kom med förslag på hur de ville leka med bollarna. Pedagog 1 lyssnade och prövade det som barnen ville. Barnen sa också till pedagogen när de var missnöjda med något, som till exempel då någon inte fick några bollar. Vid ett tillfälle föreslog pedagogen att de skulle prova att kasta en boll i taget när barnen stod efter varandra. Barnen kastade en och en fram och tillbaka till pedagogen flera gånger och hon uppmuntrade dem under tiden. Vid en annan situation berättade pedagogen för barnen att man kunde bolla mot väggen och visade dem hur man gjorde. Alla barnen prövade och pedagogen uppmuntrade och berömde dem.

När pedagog 2 beskrev hur planeringen syntes i verksamheten nämndes att hon kommunicerade med föräldrarna för att visa vad hon och barnen gjorde på förskolan. Hon skrev dessutom ofta lappar till föräldrarna, som beskrev deras aktiviteter. Dessutom ansåg hon att det var viktigt med marknadsföring till föräldrarna så att de visste vad de utförde i förskolan. Hon nämnde också ofta de olika ämnena för föräldrarna som hon fick in i verksamheten, genom att de gjorde olika aktiviteter på förskolan. Under observationen berättade pedagogen för barnen om hösten. När vissa av barnen började prata med varandra, bad pedagogen dem att vara tysta och lyssna på henne när hon berättade. I samband med att pedagogen visade de olika rotfrukterna, frågade hon barnen om de visste vad det var för sorts rotfrukter och olika barn fick svara.

Pedagog 3 berättade i sin intervju att de hade språkträning med barnen. Detta gjorde de till exempel genom att föra dialoger med barnen, sjunga samt rimma och ramsa. I observationen såg vi hur hon genom att föra dialog med barnen introducerade en ny sång. Pedagog 3 berättade leende att det här var Knut och tog fram en liten ritad pojke i papper och han undrade om här fanns någonstans att bada. De övriga figurerna var gjorda av samma material. Nästan alla barn svarade glatt, ”ja” i kör samtidigt som några av barnen pekade mot havet och

sa "där" medan några andra barn svarade "i havet" samtidigt som de pekade. Pedagogen fortsatte dialogen med barnen genom att Knut frågade om det fanns någon strand också. Alla barnen svarade åter igen "ja". För att förtydliga vad det var Knut försökte simma med och därmed också innehållet i sången hade hon valt olika figurer för detta. Hon visade dessa i samband med att hon förde dialogen med barnen. Efterhand som figurerna hade introducerats sattes de upp i havet. I observationen kunde vi också se hur barnen genom interaktion hjälpte varandra vid olika tillfällen under dialogen. Vid en situation gestikulerade flera av barnen och försökte visa att Knut kunde ha något runt magen. Då tittade Olle på de andra barnen och svarade sedan "en ring runt magen". Pedagogens svarade med att det var en bra idé och satte en ring av piprensare runt magen på Knut. Interaktion uppstod även när pedagogens plockade fram en yxa. Hon svepte glatt med blicken över barnen i ringen och frågade om de trodde det gick bra för Knut när han försökte simma med yxan. Då svarade alla barnen skrattande "nej". Pedagogens undrade då varför de inte trodde att det gick bra. Olle svarade då att "den är för tung". Dialogen avslutades med att pedagogens tog gitarren och frågade barnen om de ville sjunga en sång om Knut och sakerna som han försökte simma med. Det ville de och sjöng med, framför allt när de sakerna sjöngs som de kände igen från dialogen.

4.3 Reflektion

Här har vi inriktat oss på det centrala begreppet reflektion.

- Vad är det som styr pedagogens i planeringen?
- Vad är det som styr pedagogens i arbetet tillsammans med barnen?

I intervjun berättade pedagog 1 att hon såg vad de olika barnen behövde genom att hon reflekterade varje dag över vad som hade hänt. Dessa reflektioner utgick hon sedan ifrån vid kommande planering. Hon tittade också på om barnen tyckte det var roligt och det innebar att hon ibland ändrade planeringen efter det. Hon sa att: "eftersom alla planerar för sin egen grupp betyder det att vi inte reflekterar med varandra. Detta tycker jag är synd, eftersom medvetenhet och reflektion är viktigt att ha med sig hela tiden". Pedagogens berättade att digitala bilder som visade barnens aktiviteter och utveckling sattes upp för att visa föräldrarna och placerades in i barnens egna dokumentationspärmar. Där kunde de själva reflektera genom att titta, berätta och visa vad de gjort på förskolan.

I observationen visades reflektion på flera sätt och var genomgående i situationen genom att pedagogen frågade barnen hur de skulle göra för att lösa olika problem och få de att fungera. Ett exempel var efter att bollarna krockat mot varandra och pedagogen frågade barnen om de tyckte att det fungerade bra att rulla bollarna till varandra. Alla barnen svarade "nej" och då frågade pedagogen hur de tyckte att de skulle göra istället. Per föreslog då att man kanske kunde kasta en boll i taget och pedagogen berömde och uppmuntrade honom för att ha tänkt ut och löst problemet. En annan situation var när Anna kastade sin boll till pedagogen istället för att rulla den. Då frågade pedagogen, "rullade du din boll?". "Rullar den", svarade Anna, och rullade den till pedagogen. "Nu rullar du den", sa pedagogen. "Men vad heter det när du gjorde det andra?" "Kastar", svarade Anna. "Ja, just det". "Nu provar vi att kasta en i taget om ni står efter varandra, sa pedagogen".

I intervjun med pedagog 2 beskrev hon att reflektioner skrevs i en dagbok som sitter i tamburen. Där skrev hon utförligt in vad barnen hade gjort under dagen. Hon berättade också att under dagens gång hade hon använt reflektioner med barnen. Hon sa "Idag hade vi matte i skogen. Vi berättade det för barnen och frågade om de visste vad matte var och vilken nytta vi kan ha av det". Pedagog 2 talade också om att barnen hade egna dokumentationspärmar där läroplanen skrevs in och kopplades till vardagliga händelser med jämna mellanrum. Där sattes också in bilder på barnen både från förskolan och hemifrån. Pedagog 2 hade framförallt reflektioner i den egna planeringen och utgick sedan från dem. Gemensamma reflektioner var tyvärr svåra att få tid med. Hon ansåg att det var fördelar med att både ha en grupp själv och vara tillsammans med en annan pedagog.

Under observationen med pedagog 2 visades reflektion vid olika tillfällen. Detta var när barnen frågade vad det var som pedagogen höll i famnen. Då svarade pedagogen "ja, vad tror ni detta är?". Barnen svarade "grönsaker". Pedagog 2 log och sa "det skulle man kunna tro, men det kallas faktiskt rotfrukter". Ett annat tillfälle var när hon skulle visa barnen rotfrukterna. Då visade hon dessa en i taget och lät barnen fundera och gissa vad det kunde vara. Dessutom erbjöds barnen att smaka av de uppskurna rotfrukterna och genom smakupplevelsen gavs de möjlighet att reflektera över höstens olika rotfrukter. Pedagog 2 hade även placerat ut mängder av levande ljus i ringen.

I intervjun med pedagog 3 berättade hon att de under sin planering utvärderade och "ser om det är något barnen har nytta av eller något som vi tycker att barnen lär sig av". Hon berättade

också att det var när barnen fick vara med och påverka och önska, som pedagogerna såg vad barnen var intresserade av. Hon berättade sedan vidare att det var när de arbetade med sådant som barnen tyckte var intressant som barnen lärde sig.

I observationen fick pedagogen vid olika tillfällen barnen att tänka till genom reflekterande frågor. Ett exempel var när hon tog fram den ritade ankan och berättade att Knut en gång försökte simma genom att hålla i näbben på en anka. Hon frågade barnen om de trodde att det gick. Några av barnen nickade, medan Lisa svarade ”nehej”. Pedagogen frågade då varför hon inte trodde att det gick. Lisa svarade ”då kan han ju inte röra armarna”. Pedagogen fortsatte genom att plocka fram en träplanka och berättade att Knut hade försökt simma med den också. Hon frågade sedan om barnen trodde att det skulle fungera och tillade ”kan en träplanka flyta?”. Barnen tittade på henne och Pelle kliade sig i huvudet och nickade sedan efter en stund. I observationen kunde vi också se hur hon fick barnen att reflektera över egenupplevda situationer, som till exempel när barnen kom fram till att Knut kunde använda en ring runt magen när han simmade. Då berättade Kalle att han hade ringar runt armarna när han simmade och pedagogen bekräftade då med att svara att det fungerade lika bra. Detta visades också när pedagogen sa att Knut fick bada lite längre in mot stranden och flyttade dit Knut och hans saker. Stina berättade att hon inte heller fick simma på djupt vatten för sin mamma och de andra barnen instämde.

4.4 Samspel

Slutligen har jämförelse gjorts mellan observationer och intervjuer utifrån begreppet samspel.

- Vad är det som styr pedagogen i planeringen?
- Vad är det som styr pedagogen i arbetet tillsammans med barnen?

Pedagog 1 berättade att de i arbetslaget skiftades om att berätta olika sagor varje torsdag. I observationen visades det sig att pedagogen inbjöd till ett samspel både sinsemellan barnen och mellan barnen och pedagogen. De hjälptes till exempel åt att plocka fram bollarna. När de vid ett annat tillfälle rullade sina bollar till pedagogen, väntade de in varandra och såg till att bollarna rullades i tur och ordning.

I intervjun uppgav pedagog 3 att pedagogerna gemensamt planerade innehållet för verksamheten, där ett temainriktat arbetssätt låg till grund. Hon berättade också att de försökte hitta ett gemensamt intresse hos barnen som de kunde utgå ifrån. När temat hade introducerats fick barnen komma med idéer, exempelvis vad som kunde finnas med i temat samt hitta på saker att tillverka till temat, sånger att sjunga osv. Genom observationen gick det att se hur hon genom dialogen samspelade med barnen. Detta visade sig genom att hon engagerade dem till att svara på direkta frågor och reflekterande frågor. Dessutom inspirerades barnen att berätta om situationer som de varit med om, vilket vi tagit upp under reflektion och kommunikation.

4.5 Sammanfattande resultat och slutsatser

Genom det pedagogerna har berättat i intervjuerna och det vi sett i observationerna, har vi kommit fram till att dessa pedagoger ofta utgick från läroplanen ur ett sociokulturellt perspektiv när de planerade sin verksamhet. Dock tolkade vi det som att de förmodligen inte var medvetna om perspektivets innebörd. I vissa situationer såg vi nämligen att det traditionella tänkandet kring barns lärande kvarstod. Då använde sig pedagogerna av en inlärningsmetod där resultatet sågs som viktigare än processen. I dessa stunder föll samspel, kommunikation och reflektion i glömska när det gällde barns lärande. När pedagogerna har planerat har de inte enligt resultatet alltid utgått från barns intressen, utan istället fokuserat på barns behov. Trots detta hörde och såg vi att pedagogerna var väl medvetna om läroplanens vikt, men vid en del tillfällen hade planeringen koncentrerats till ämnen. Våra slutsatser av detta är att pedagogers tankar och handlingar inte alltid stämde överens med varandra.

---

5 Diskussion

I vår diskussion tar vi avstamp från det som framkommit i resultatet där utgångspunkten var vår problemprecisering. Dessa resultat prövas nu mot studiens övergripande fråga.

- Hur visar sig förskolans uppdrag i praktiken?

Vi diskuterar också de konsekvenser detta kan ha för den framtida yrkesrollen och dess utveckling. Dessutom resonerar vi kring pedagogers arbetssätt samt förhållningssätt och hur man utifrån detta kan tolka läroplanen.

5.1 Läroplanen ur ett sociokulturellt perspektiv

Enligt förskolans styrdokument (Lpfö 98) krävs en välutbildad personal som ska utföra planering, genomförande och utvärdering för verksamheten. I observationerna såg vi att samtliga pedagoger hade ett mål och syfte med sina aktiviteter men att utgångspunkterna i dessa var olika. Det som skilde var framförallt om man planerade tillsammans med någon annan eller sig själv.

Det betonas dessutom i läroplanen att förmågan att kunna kommunicera och samarbeta är nödvändig, eftersom vi lever i ett informationssamhälle som är präglad av en snabb förändringstakt (a.a.). Detta diskuterar även Säljö (2000) och han menar att det är orsaken till att lärande idag är frågor som är mer centrala än någonsin. Även Williams m.fl. (2000) understryker att om vi vill att världen ska bevaras och utvecklas förutsätter det att barn lär och utvecklas tillsammans. Johansson och Pramling (2003) uttrycker också vikten av kommunikation i barns lärande och de menar att den dagliga dialogen mellan barn måste ges en djupare betydelse.

Förskolan ska också vara en social och kulturell miljö som ska stimulera barnen att utveckla sin kommunikativa kompetens (Lpfö 98). Detta kunde vi iaktta i samtliga situationer. I rotfruktsituationen använde sig pedagogen av mediering då hon symboliserade hösten med hjälp av olika artefakter som till exempel ljusen och rotfrukterna. Hon använde även mediering när barnen fick smaka de olika rotfrukterna för genom detta kunde barnen koppla till något, nämligen hösten. Vygotskij diskuterade också dessa begrepp och han menade att

lärandet sker i olika situationer och på olika vis beroende på sociala och kulturella förutsättningar (Carlgren, 1999). Vygotskij hävdade med detta att socialt samspel absolut är den viktigaste drivkraften i barns utveckling (Williams m.fl. 2000). När Säljö (2000) beskriver kultur menar han de idéer, värderingar, kunskaper och andra resurser som vi skapar genom interaktion med vår omvärld. Han benämner också artefakter vilka han anser tillhöra vår kultur och han menar dessutom att vi tar in kunskap från omvärlden och gör till vårt eget kunnande. Detta diskuterar Säljö i relation till mediering vilket han menar är ett sätt att associera till artefaktens funktion. Han hävdar också att den vardagliga interaktionen och det naturliga samtalet alltid har varit och kommer alltid att vara den absolut viktigaste läromiljön.

I förskolans uppdrag (Lpfö 98) ingår att arbetslaget för en aktiv och kontinuerlig diskussion om innebörden av kunskap och lärande för att främja lärandet. I en av intervjuerna berättade en pedagog att eftersom pedagogerna inte var tillsammans i grupperna, reflekterade de heller inte med varandra. Hon ansåg dock att reflektion och medvetenhet var viktigt. En annan pedagog talade om att pedagogerna gemensamt planerade innehållet för verksamheten. Detta diskuterar även Emilsson och hon menar att välja perspektiv handlar om att reflektera över pedagogikens tre fundamentala aspekter; människosyn, barnsyn samt samhällssyn. Det är det som styr valet av perspektiv och förhållningssätt till den pedagogiska praktiken (Johansson & Pramling, 2003).

Läroplanen uttrycker också vikten av pedagogers förmåga att förstå och samspela med alla barn och där igenom få föräldrars förtroende så att barnet trivs på förskolan (Lpfö 98). När en av pedagogerna beskrev kommunikationen med föräldrarna sa hon att hon ville visa vad barnen gjorde på förskolan. Pedagogerna berättade även att digitala bilder som visade barnens aktiviteter och utveckling sattes upp för att visa föräldrarna. Barnen hade dessutom egna dokumentationspärmar som fungerade som en länk mellan förskolan och hemmet. Från Skolverkets sida menar man att ett ömsesidigt samtal är en demokratisk process. Den innebär att barnen och pedagogerna talar och lyssnar till varandra, tar till sig argument och att de försöker resonera sig fram till en gemensam förståelse och lösning (Skolverket, 2000).

Ett annat uppdrag som förskolan har är att se till att barnens förmåga att iaktta och reflektera utvecklas (Lpfö 98). Pedagogerna berättade om barnens egna dokumentationspärmar, där de kunde iaktta och reflektera över händelser som de upplevt. Vi såg barns reflektioner och iakttagelser också i observationerna när pedagogerna ständigt gav de möjlighet att fundera

över olika ställningstaganden i de vardagliga situationerna. Detta diskuteras även utav Säljö (2000) som hävdar att när barnet tar del av andras synvinklar, lär de sig att reflektera över sina egna ståndpunkter. Han menar att utifrån detta kan sedan barn utveckla vidare tankeprocesser. Ett medvetet bruk av leken och det lustfyllda lärandet är ännu ett av förskolans uppdrag som ska prägla verksamheten, eftersom detta främjar barns utveckling och lärande (Lpfö 98). Vi kunde iaktta ett lustfyllt lärande genom leken i flera av situationerna. Redan 1968 fick det dialogpedagogiska arbetssättet stor uppmärksamhet. Det dialogpedagogiska arbetssättet byggde på tron på barnet och dess förmåga, nyfikenhet samt lust att lära. På detta sätt synliggjorde man barnet och respekten för barnet (SOU, 1997:157).

Dessutom är det förskolans uppdrag att verksamheten baseras på barnens erfarenheter, intressen och vilja att söka kunskaper (Lpfö 98). I intervjuerna framkom att man utgick en del från barnens intressen och önsknings i både planerade aktiviteter och i spontana vardagssituationer. En pedagog ansåg att det var när barnen fick vara med och påverka och önska som pedagogerna såg vad barnen var intresserade av. Det var då de tyckte det var roligt att lära sig saker. Detta blev tydligt då samma pedagog tyckte att Knut fick bada längre in mot stranden. Då berättade ett barn att hon inte heller fick bada på djupt vatten för sin mamma. Även Piaget ansåg att barns tankar och reflektioner grundade sig i barnets tidigare erfarenheter och upplevelser som de gjort med alla sina sinnen. En liknande beskrivning kom från Säljö (2000) som förklarar lärandet som att ta med sig erfarenheter från sociala situationer som sedan används i framtiden.

Vidare kan man läsa i förskolans uppdrag att lärandet ska baseras både på samspelet mellan vuxna och barn samt på att barnen lär av varandra. Barngruppen ska här ses som en viktig del i lärandet (Lpfö 98). I observationer iakttogs interaktionen på flera olika vis. I bollsituationen blev det synligt när ett barn kastade bollen istället för rullade den. Då lyfte pedagogen detta och lät barnet visa de andra hur man kunde använda bollen på ett annat sätt. Ett annat exempel var då en annan pedagog visade de olika rotfrukterna, frågade barnen om de visste vad de hette och olika barn fick gissa och svara. Tredje exemplet visades när ”barnen i havet diskussionen” hjälpte varandra i dialogen att förstå vad Knut behövde ha runt sin mage när han simmande. I observationerna visades interaktionen såväl mellan pedagoger och barn som mellan barnen genom att de gavs ständigt möjlighet att lösa olika problem i situationerna. Detta hävdade också Vygotskij när han sa att det centrala i barns lärande och utveckling är den sociala omgivningens interaktion (Carlgren, 1999). Vygotskij menade att det är i

interaktionen mellan människor som tankarna utmanas och barnet erfar andras uppfattningar, vilket i sin tur utvecklar nya kunskaper (Pramling & Sheridan, 1999). Uppdraget innebär, enligt Skolverket (2000) att man talar och lyssnar till varandra, tar till sig argument och att de försöker resonera sig fram till en gemensam förståelse och lösning. Williams m.fl. (2000) uttrycker detta som att om vi vill att världen både ska bevaras och utvecklas förutsätter det att barn lär och utvecklas tillsammans.

I läroplanen (Lpfö 98) betonas vikten av att det finns vuxna som stödjer barnen genom att stimulera och vägleda dem i deras utveckling och lärande. Detta visade sig i verksamheten bland annat när en av pedagogerna utifrån barnens intresse och behov hade en bollaktivitet med barnen. Genom ett samspel i dialog och aktivitet lekte de med bollarna på olika sätt, utifrån barnens förslag. Aktiviteten utvecklades sedan genom att pedagogen föreslog att hon och barnen, en i taget, skulle kasta bollen till varandra. Slutligen utmanades barnen med att pedagogen visade och berättade att man även kunde bolla på väggen. Vygotskij ansåg att barn som vägleds av vuxna eller barn som kan mer inom ett speciellt område, utvecklas bättre än vad det skulle ha gjort ensamma (Pramling & Sheridan, 1999). Vygotskij ansåg också att barn utvecklas av att bli utmanade (Säljö, 2000).

Enligt läroplanen kan barnens lärande bli mångsidigt och sammanhängande med ett tematiskt arbetssätt (Lpfö 98). I intervjun uppgav en av pedagogerna att ett temainriktat arbetssätt låg till grund för verksamheten där man genom detta på ett naturligt sätt får in olika delar från läroplanen.

Slutligen poängteras också i läroplanen att det skall läggas stor vikt vid att varje barns språkutveckling stimuleras. Genom att skapa och kommunicera med hjälp av till exempel sång och musik samt talspråk utgörs både innehåll och metod i strävan att främja barns utveckling och lärande (Lpfö 98). I lärandesituationen där pedagogen introducerade en sång genom dialog blev detta tydligt. Pedagogen samspelade med barnen hela tiden genom att låta dem uttrycka sina åsikter och tankar. Dialogen medförde även att barnen berättade om egna situationer som de kunde relatera till. Detta skedde till exempel när barnen föreslog att Knut kunde ha en ring runt magen när han simmade och Kalle berättade att han hade ringar runt armarna när han simmade. Då bekräftade pedagogen att det gick lika bra. Vygotskij betonade redan på sin tid hur viktigt språket var för lärandet, enligt Lave och Wegner, som åter

uppmärksammade Vygotskij's teorier (Säljö, 2000). De påvisade också att det är när man deltar i ett sammanhang som lärandet äger rum (a.a.). Enligt Säljö menar även han att språket och kommunikationen är det viktigaste i lärandet. Han beskriver dessutom lärandet som att ta med sig erfarenheter från sociala situationer, som sedan används i en framtida situation. Detta menar även Doverborg och Pramling (2000) när de hävdar att barn bygger upp sitt sätt att tänka utifrån sina erfarenheter. De anser också att förståelse handlar om att relatera och koppla något till något annat och att jämföra och uppfatta likheter och olikheter. Detta blev väldigt tydligt av Kalles kommentar vid resonemanget kring vad Knut kunde ha när han simmade.

5.2 Konsekvenser för den framtida yrkesrollen

Vårt yrke som lärare anser vi vara världens viktigaste arbete. Det innebär att vi kommer att betyda mycket för många barn och vi bör därför vara medvetna om att det vi gör sätter spår. Vi anser därför att förskolans status måste höjas, eftersom det är här grunden läggs för människors livslånga lärande. Detta gör att förskolans styrdokument måste förtydligas så sett att den kontinuerligt tas upp till diskussion och hålls vid liv i arbetslaget. Förutsättningen för att kunna nå alla barn är att en ständig reflektion förs både enskilt och tillsammans med kollegor.

I en samarbetskultur finns relativt spontana, informella och genomgripande samarbetsförhållanden mellan lärare, både av social och ämnesmässig karaktär. Till en sådan kultur hör också att det finns en ledning som aktivt stöder ett sådant samarbete istället för att kontrollera och begränsa det.

(Hargreaves, 1998, s. 148)

I undersökningen kunde vi i vissa stunder se att pedagogerna tolkade styrdokumentet som något som måste mätas, för att tydligt kunna se vad man som pedagog hade presterat. Vi menar att så ska inte läroplanen tolkas. Istället måste vi tillsammans med kollegor föra en ständig reflektion kring barnen. De kontinuerliga frågorna vi måste ställa oss är vad, hur och varför? I vår professionella medvetenhet och lyhördhet kring barnen, får vi då automatiskt in matematik, språk, skapande och så vidare.

Vi anser dessutom genom att vi själva har tagit till oss nya kunskaper om barns lärande genom undersökningen och att detta är oerhört viktigt med utveckling av yrkesrollen. Detta tycker vi ska vara självklart för alla verksamma pedagoger att med jämna mellanrum få kompetensutveckling, för att hålla läroplanen och dess tolkning vid liv. Vår åsikt är att om pedagoger hade liknande grundförutsättningar med ett nytänkande förhållningssätt till barns lärande hade vi också kommit närmre varandra i våra reflektioner. Detta hade i sin tur kunnat underlätta möjligheten att se till varje enskild individ.

Som snart nyblivna lärare menar vi att vi måste se till varje barns intressen och erfarenheter och härifrån bygga vidare utifrån dessa. Istället för att fokusera på barnets behov och brister, måste vi se möjligheterna istället. Detta är samma tank som arbetslaget använder i sitt LIP-projekt, vilket är bra att diskutera och arbeta efter i ett arbetslag. Ett sådant projekt gör att arbetslaget känner en gemenskap när de har samma värderingar och tankar kring sin barn- och lärandesyn. Detta arbetssätt stämmer bra överens med Atterströms (2000) åsikter vad det gäller differentieringsmodellen. Han menar att:

...pedagogen först måste finna den förmåga som ett barn eller en ungdom faktiskt har, sina eventuella andra problem till trots, och utifrån denna försöka uppfylla eventuella andra mål. Med andra ord, det går inte att tvinga eller förmå en individ att lära sig överhuvudtaget någonting, om hela inlärningsituationen baseras på det som personen i fråga inte kan.

(s. 42)

Vi menar att allt handlar om barn- och lärandesyn och detta i sin tur syn på det kompetenta barnet. Om vi tar vara på barns frågor i vardagliga situationer och fångar stunden här och nu, får vi en kommunikation och ett samspel med barnet i dess lärande. Om vi väljer att verkligen lyssna till och ta reda på det barn vill uttrycka ger vi barnet en självkänsla, vilken vi är ansvariga att se till att den inte släcks. Motpolen till denna syn på barnet och lärandet anser vi vara det traditionella arbetssättet. Denna inlärningsmetod står för att läraren fungerar som givare, subjekt och barnet som mottagare, objekt. Vi kan här fråga oss för vem vi är till för på förskolan. Ser vi enbart till resultatet eller är vägen dit också viktig och en del av arbetet? Vi

anser att vägen till resultatet är viktigare än resultatet i sig, för det är här som barns tankar och nyfikenhet kan tas tillvara av oss pedagoger.

Att barns samspel och kommunikation är viktig vet vi, men hur tar vi tillvara på den i vardagen? Vi menar att detta gör vi genom att visa att vi är intresserade av att ta reda på barns åsikter, att de tas på allvar och visar att de är viktiga för oss och för andra.

Med denna barnsyn och lärandesyn tycker vi att den optimala metoden är det temainriktade arbetssättet då det handlar om barns lärande och utveckling. I och med denna genomsyras verksamheten av temat och du kan arbeta på olika sätt med samma sak. Med detta skapas en förståelse för barnet, genom att aktivt pröva sig fram för att förstå. Temat hamnar i ett sammanhang och lärandet känns automatiskt meningsfullt för barnet, eftersom det upplever en delaktighet. Då kan barnet erfara sitt lärande genom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet.

Denna studie har definitivt styrkt vår övertygelse om detta arbetssätt och vi har funnit en egen tolkning av läroplanen. Det har i sin tur skapat en säkerhet och trygghet i vår framtida yrkesroll. Med trygghet menar vi inte stagnerat, utan att det tvärtom har givit oss inspiration att aldrig stå stilla i vår utveckling som pedagoger. Genom detta har det väckts ett intresse kring vikten av pedagogers vidareutveckling. Det har också lett till en undran över varför en del pedagoger ser utveckling som en möjlighet medan andra upplever det som ett hinder. Därför anser vi att det i en fortsatt forskning skulle vara intressant att göra en studie om pedagogers förändring och utveckling i förskolan.

---

6 Sammanfattning

Studien inleddes med en beskrivning av förskolans utveckling under drygt 200 års tid, för att kunna förstå de tankar som ligger till grund för nu gällande läroplan. Flera teoretiker har definierat sin syn på barns lärande och här har vi företrädesvis visat Jean Piaget samt Lev Vygotskij`s teorier angående barns lärande. Utgångspunkten har framförallt varit Vygotskij`s teorier. Vi tog i första hand fram två svenska forskare, Roger Säljö och Ingrid Pramling Samuelsson eftersom dessa har inspirerats av främst Vygotskij. Deras forskning har vi ställt i relation till förskolans läroplan och hur den uttrycker barns lärande.

Genom vår pågående lärarutbildning har vi fått ett nytänkande och en fördjupad syn på styrdokumentets betydelse, i detta fall förskolans verksamhet. Därför var vi intresserade av hur och på vilket sätt läroplanen syns i det vardagliga arbetet i förskolan.

Vidare var avsikten med vår studie att jämföra det pedagoger säger att de gör med hur de gör. Då utgjorde den kvalitativa forskningen med observationer och intervjuer ett naturligt val som sedan ställdes i relation till varandra. Intresset var att undersöka betydelsen för de sätt människor förstår saker på samt deras egna beteendemönster.

I resultatet har vi kommit fram till att dessa pedagoger ofta utgår från läroplanen ur ett sociokulturellt perspektiv när de planerar sin verksamhet. I vissa situationer såg vi dock att det traditionella tänkandet kring barns lärande kvarstod. Då använde sig pedagogerna av en inlärningsmetod där resultatet sågs som viktigare än processen. I dessa stunder föll samspel, kommunikation och reflektion i glömska när det gällde barns lärande. Dock tolkade vi det som att de förmodligen inte var medvetna om perspektivets innebörd. När pedagogerna planerade hade de enligt resultatet inte alltid utgått från barns intressen, utan istället fokuserat på barns behov. Trots detta hörde och såg vi att pedagogerna var väl medvetna om läroplanens vikt. Våra slutsatser av detta är att pedagogers tankar och handlingar inte alltid stämmer överens med varandra.

Sammanfattningsvis anser vi att statusen måste höjas i förskolan, eftersom det är här vi lägger grunden för människors livslånga lärande. Detta gör att förskolans styrdokument måste förtydligas så sett att den kontinuerligt tas upp till diskussion och hålls vid liv i arbetslaget. Förutsättningen för att kunna nå alla barn är att en ständig reflektion förs både enskilt och tillsammans med kollegor. Om vi tar vara på barns frågor i vardagliga situationer och fångar stunden här och nu, får vi en kommunikation och samspel med barnet i deras lärande.

---

7 Referenser

- Atterström, H. & Persson R. S. (2000). *Brister eller olikheter? Specialpedagogik på alternativa grundvalar*. Lund: Studentlitteratur.
- Carlgren, I. (red.). (1999). *Miljöer för lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskapen*. Lund: Studentlitteratur.
- Doveborg, E. & Pramling Samuelsson, I. (2000). *Att förstå barns tankar – metodik för barnintervjuer*. (3: e uppl.). Stockholm: Liber.
- Hargreaves, A. (1998). *Läraren i det postmoderna samhället*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (red). (2003). *Förskolan – barns första skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Patel, R. & Davidson, B. (1994). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (2: a uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund*. Lund. Studentlitteratur.
- Skolverket. (2000). *Med demokrati som uppdrag*. Stockholm: Liber.
- Sommer, D. (1997). *Barndomspsykologi: Utveckling i en förändrad värld*. Hässelby: Runa Förlag AB.
- Socialstyrelsen. (1987:3). ”*Pedagogiskt program för Förskolan*”, Allmänna råd från Socialstyrelsen.
- SOU. (1997:157). *Att erövra omvärlden. Förslag till läroplan för förskolan*. Stockholm: Fritzes.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för förskolan – Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes.
- Williams, P., Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. (2000). *Barns samlärande: en forskningsöversikt*. Stockholm: Liber Distribution.

Lästips

Lenz Taguchi, H. (1997). *Varför pedagogisk dokumentation*. Stockholm: HLS.

Sträng, M. & Dimenäs, J. (2000). *Det lärande möte – ett bidrag till reflekterande utvärdering*.
Lund: Studentlitteratur.

Wiklund, E. & Jancke, H. (1998). *Förskolans läroplan - Analys och tolkning av Lpfö 98*.
Stockholm: Förskolans Förlag.

<http://www.ur.se/forskola/lek.html>

Intervjufrågor

Vi är två lärarstudenter från Kristianstad högskola som ska göra ett examensarbete under HT-04. Därför hoppas vi att du kan hjälpa oss genom att fundera utifrån dessa två frågor för att senare besvara dem vid ett intervjutillfälle. Vi tackar på förhand.

- Vad utgår ni ifrån när ni planerar er verksamhet?

- Hur och på vilket sätt blir det synligt i den dagliga verksamheten?

Med vänliga hälsningar

Annica Sjöholm & Catrin Blixt Göransson